

«М18»: ГРА У ВИБОРИ

У трьох містах України — Києві, Ірпені, Запоріжжі — відбулися «дитячі» вибори. Імітаційну гру «Місцеві вибори – 2015: Я голосую за мера!» підтримали департаменти освіти та керівники навчальних закладів. Організатори наголошують: проект є політично незаангажованим і не підтримується жодною політичною силою. Проте саме він може пояснити дітям і молоді процес формування місцевої влади та виборів мера.

17 жовтня, напередодні місцевих виборів, учасники гри — молодь до 18 років — віддавали свої голоси за дорослих кандидатів у мери. Щоб отримані результати жодним чином не вплинули на виборчий процес в Україні, їх оприлюднили із суттєвим запізненням. Перемогу в дитячих виборах, до речі, здобули ті ж кандидати, що й на «дорослих». У Києві більшість (42,10%) проголосували за **Віталія Кличка**, в Ірпені — за **Володимира Карплюка** (75,64%), а в Запоріжжі лідером став **Володимир Буряк**, який отримав 33,74% голосів юних виборців. Не обійшлося й без курйозів: у столиці друге місце посів «казковий» кандидат із не менш казковими виборчими обіцянками **Дарт Вейдер**. Йому довірили свої голоси більше 20% юних виборців. Та педагоги кажуть: цей результат можна було передбачити, адже діти — це діти, вони ще не втратили віру в казки.

— З проектом «М18» ми познайомилися рік тому під час однієї із зустрічей у молодіжних клубах Берліна. Ідея сподобалася, тож ми захотіли спробувати застосувати цей досвід і в Україні, — розповіла організатор гри у вибори **Людмила Паращенко**, голова правління ГО «Агентство розвитку освітньої політики». — У вересні цього року двадцять лідерів молодіжних організацій вивчили дію цього механізму в Німеччині, впродовж тижня визначили мережу навчальних закладів, які виявили бажання стати «виборчими дільницями».

Дитячі вибори відбулися у трьох містах: у Києві, Ірпені, Запоріжжі. А «політична боротьба» розгорталася дуже цікаво.

Діти, яким ще не виповнилось 18, мали змогу прийти до закладу освіти та отримати «виборчий бюлетень», максимально схожий на реальний, і проголосувати за свого мера.

— Ми прагнемо актуалізувати основний механізм демократії — вибори. І через мережу «М18» побудувати мережу громадянського суспільства, — Людмила Іванівна розкриває зміст проекту. — Імітаційна гра має освітню мету. Насамперед, ідеться про розвиток критичного мислення і формування вміння приймати власні рішення. Звісно, кожен учень та студент може ознайомитися з політичним процесом, подивитися на те, що відбувається у рідному місті.

Під час цих дитячих виборів працювали 17 виборчих дільниць у Києві, дві в Запоріжжі, одна в Ірпені. Загалом було охоплено понад 3500 дітей і більше 50 партнерських молодіжних організацій, батьківських і тренерських об'єднань. Найактивнішою категорією юних виборців стали школярі 13–15 років.

**ДІТИ ПОВИННІ ГРАТИ В ПОЛІТИКУ,
ЩОБ ПОТІМ ПОЛІТИКИ
НЕ ГРАЛИСЯ З ДІТЬМИ**

Результати гри у вибори оприлюднили на міжнародній конференції «Методи і можливості залучення дітей та молоді з метою розвитку демократичного суспільства», яка пройшла у Київському міському будинку вчителя у рамках спільного українсько-німецького проекту «Ми можемо більше! — укріплення демократії в Україні з допомогою розвитку громадянської та політичної освіти молоді».

«А ЩО ТИ ПРО НЬОГО ЗНАЄШ?..»

Своє домашнє завдання політики виконали на двійку, вважає викладач Запорізького педагогічного коледжу **Юлія Оласюк**. Адже майже ні в кого з двадцяти шести кандидатів не було виборчої програми.

— Після голосування ми провели зустріч «За чашкою чаю про головне», під час якої діти мали можливість поговорити про кандидатів у мери.

Юні виборці сперечалися, часто можна було почути: «А що ти про нього знаєш?..»: І дійсно, мову підтвердити, інформації про кожного з них було обмаль. Наприклад, що повісити на стенди, ми шукали скрізь: в інтер-

ВАРТО ЗНАТИ

Недостатня обізнаність молоді у проблемах місцевої громади й низький рівень мотивації щодо свідомого та активного впливу на політичне життя суспільства — це причини, які десятиліттями вели до зниження громадянської свідомості українців. Проект «M18: вибори для дітей і молоді» в Україні є складовою міжнародної програми громадянського виховання і політичної освіти для дітей і молоді Under 18 (U18).

Мета проекту: допомогти дітям і молоді, які не досягли 18 років і не мають права виборчого голосу, зрозуміти сутність основного механізму демократії — виборів — через імітацію виборів і процесу голосування, навчаючи їх розрізняти відмінності в партійних і передвиборчих програмах, уважно оцінювати обіцянки політиків і на практиці побачити роботу виборчих дільниць. Дитячі й молодіжні вибори можуть бути організовані в будь-якому куточку України, де є активні й небайдужі громадяни. До проекту можуть вільно долучатися всі зацікавлені організації чи особи, заповнивши форму на цьому сайті, або звернувшись до координаторів проекту. Саме так створюється національна мережа M18. Детальніше — на сайті m18.org.ua.

ПРЯМА МОВА

Андрій КОЛОБОВ, голова ГС «Національна молодіжна рада України»:

— За даними ЮНІСЕФ, лише 2% молоді від 14 до 35 років беруть участь у роботі громадських організацій. Це — логічна відповідь молодих людей на те, що громадським організаціям нема чого їм запропонувати. На сьогоднішній день молодіжні організації живуть за рахунок проектів, грантових дотацій. Найчастіше вони займаються пошуком ресурсів і живуть від проекту до проекту. Така практика є в багатьох країнах.

Маючи велику кількість організацій на папері, ми маємо набагато меншу кількість активних молодих людей. Громадські організації дають можливість брати участь в обмінах молоді, роботі над різноманітними проектами. Але вони не дають вичерпної відповіді на запитання, чому молодь повинна ставати членами молодіжної організації і системно працювати. Ніхто не хоче «пірнати» в тему, вивчати нюанси і механізми. Але якщо говорити про участь у роботі, яка є цікавою, приносить радість і задоволення — тут молодь досить активна.

Національна молодіжна рада України — це нова платформа для молодіжних організацій, створена щоб допомагати у пошуку ресурсів. Ми активно працюємо з національною молодіжною радою Німеччини, використовуємо такий же механізм співпраці між молодіжними організаціями. Впевнені, що нині в процесі децентралізації єдиний шанс залучити дітей та молодіжні організації до системи взаємодії — створювати локальні молодіжні ради.

неті та газетних інтерв'ю, — каже вона. — І, до речі, ніхто з кандидатів не відреагував на наше звернення у соціальній мережі Фейсбук.

У Запоріжжі організували дві виборчі дільниці: на базі однієї з приватних шкіл і Запорізького педагогічного коледжу. Напередодні викладачі відвідали тренінги, власноруч зробили рекламні банери та розставили їх на вулицях, надрукували листівки.

— Усього проголосували 184 людини. Але наступного разу юних виборців стане набагато більше. Маю сказати, що цим проектом зацікавилися студенти нашого педагогічного коледжу — майбутні вчителі, — переконує педагог. — У дітей, які взяли участь у голосуванні, розширилися плани, вони хочуть діяти. Тепер усі вони прагнуть зустрітися з мером та спостерігати за виконанням його обіцянок, даних перед виборами.

На думку пані Юлії, основними порадиниками для молоді є все-таки батьки. Адже у віці «до 18-ти» не кожен юний виборець може (чи хоче) вдумливо прочитати біографії й програми усіх кандидатів, проаналізувати їх. Про те, що діти радилися із старшими, свідчать результати голосування.

— У лідери вийшов молодий адвокат: його зображення діти бачили на бігбордах, які стояли біля інколи. А друге місце посів колишній студент педколеджу, який нині балотувався в депутати. Діти проголосували за нього, оскільки він був активним діячем студпарламенту. З різницею в один відсоток у дитячих виборах лідирував кандидат, який і в реальності став мером, — додає Юлія Оласюк. — Я вважаю, що цей проект повинен розвиватися. Гра — це відображення того, що молодь бачить у дійсності. Діти повинні грати в політику, щоб надалі політики не грали з нашими дітьми.

ЯК НЕ ОБРАТИ ПОПУЛІСТА?

Як зробити так, щоб діти не обирали популістів, знають в ірпінській загальноосвітній школі №2.

— Ми намагалися пояснити дітям важливість проведення виборів. Розповіли, що важливо знати політичну ситуацію в країні та місті, спілкуватися з батьками на ці теми, — говорить учитель економіки та математики **Тетяна Панчук**. — Діти готові до дорослого життя набагато більше, ніж ми, думаємо.

Учителька теж звертає увагу на недостатню кількість інформації про кандидатів. Тож вона разом з колегами та учнями самостійно розробили інформаційні блоки 11 претендентів на пост мера міста Ірпінь, оформили стенди.

— Наші учні стовідсотково зацікавилися проектом: одразу обрали голову виборчої комісії, секретаря та за-

**МЕТА ПРОЕКТУ – ДОПОМОГТИ ДІТЯМ
ЗРОЗУМІТИ СУТНІСТЬ ОСНОВНОГО
МЕХАНІЗМУ ДЕМОКРАТІЇ – ВИБОРІВ,
НАВЧИТИ УВАЖНО ОЦІНЮВАТИ ОБІЦЯНКИ
ПОЛІТИКІВ І НА ПРАКТИЦІ ПОБАЧИТИ
РОБОТУ ВИБОРЧИХ ДІЛЬНИЦЬ**

ступника, а на зборах розподілили обов'язки. Одним із першим завдань було створити інформаційні плакати. Ініціативні школярі розробили листівки-запрошення та розмістили інформацію про захід в одній із соціальних мереж, — розповідає пані Тетяна. — У перші дні ми навіть провели конкурс на кращу скриньку для голосування, зроблену дітьми власноруч. Охочих долучитися до організації роботи виборчої дільниці було чимало.

ХТО ТАКИЙ ТЕХНІЧНИЙ КАНДИДАТ?

Діти, які прийшли працювати в дитячих виборчих комісіях у Києві, хотіли дізнатися, що таке підтасовування під час виборчої кампанії, чи можна «продати» свій голос, хто такі «тітушки», або технічні та реальні кандидати. Вчителям довелося пояснювати.

— У Києві на посаду мера «йшли» 26 кандидатів. У період дитячих виборів ми знайшли лише 9 програм. Тож хлопці і дівчата могли самостійно зробити висновки: хто з кандидатів є реальним, а хто — технічним, — розповідає **Валентина Нідзельська**, заступник директора Київського ліцею бізнесу, координатор мережі «М18» у Києві. Вона тричі була головою виборчих комісій у Шевченківському районі міста Києва, тож може розповісти, як проходять справжні вибори.

Київський ліцей бізнесу та школи-партнери створили виборчі дільниці: на карті-схемі, яку розмістили в інтернеті, можна було побачити їхнє розташування. Не обійшлося без політичних спекуляцій — дехто з директорів побоювався, що їх можуть звинуватити в незаконній діяльності, а батьки активно дописували пости різного змісту в соціальних мережах.

— По-перше, було надзвичайно приємно, що на багатьох дільницях міста Києва були присутні саме батьки. Від початку і до кінця голосування. Дорослі бачили, що наш захід відбувається відкрито. По-друге, я вдячна директорам шкіл за ентузіазм, — наголосила Валентина Миколаївна. — Діти побачили процес виборів із середини. Зокрема, вони знають, як показати можливі махінації та механізми захисту від них. Завдяки виборам сформувався нове покоління дітей, які можуть бути активними помічниками в учнівському самоврядуванні.

До речі, київські школярі підготували звернення до мера Віталія Кличка. Окрім питань щодо стану доріг, під'їздів та дитячих майданчиків, була вимога: «Виконайте свої обіцянки!».

А ще Валентина Нідзельська розповіла:

— Через ігровий момент можна заохотити учнів, наприклад, працювати із законодавчою базою — прочитати той чи інший нормативний документ. Під час підготовки ми вивчали Закон України «Про вибори», інші

ВІДЧУВАТИ ПІДТРИМКУ

Джоанна ГОСПОДАРЧИК, директор Департаменту освіти, муніципалітет Варшави, Польща:

— У нашій країні діє закон, який передбачає заборону політичної агітації у школах. Я як директор едукативного департаменту підписала відповідний лист до навчальних закладів. Зокрема, там вказано, що не слід запрошувати політиків. Адже, зрозумійте, це будуть нерівні шанси для всіх політичних груп.

Більш ніж десять років тому ми вирішили, що освіта — це один із найбільш важливих факторів розвитку Варшави. Однаково важливий як, наприклад, інфраструктура і транспорт. Про це свідчить хоча б той факт, що витрати на освіту — це двадцять відсотків бюджету нашого міста. Діють різноманітні програми щодо підтримки молоді, діяльності самоврядування. На таку форму роботи передбачено фінансування з бюджету міста. І хоча ці кошти не є великими, молодь сама має можливість розпоряджатися ними. Так, органи учнівського самоврядування діють у кожній школі, а їхні представники входять до складу районних рад. У 2009 році була заснована молодіжна рада Варшави. Також працює радник у справах молоді, який допомагає контактувати із владою.

Ще один підхід — це розвиток неформальних організацій. Неформальні групи молоді можуть подати заявку на фінансування. Це також невеликі гроші (приблизно три тисячі злотих), але ініціативні авторські колективи мають відчувати підтримку.

КОМПЕТЕНТНО

Олена ФІДАНЯН, директор Департаменту освіти і науки, молоді та спорту КМДА:

— 21 листопада Україна відзначає День гідності та свободи. Цей день об'єднує дві революції. Але гідність і свобода неможливі без відповідальності. Одна справа, коли люди піднімаються і кажуть: «Ми так жити не хочемо», і вони змінюють систему. Інша справа, коли люди, змінивши систему, продовжують діяти. Вони і надалі є активними учасниками процесів змін. Проект «М18» нас зацікавив на злеті революції. На злеті того, що ми називаємо гідністю і честю.

Це перший проект, де діти вибирають з реальних представників на посаду мера. Я відвідала виборні дільниці Там виявилось дуже цікаво: проголосувавши, одні діти плели сітки, інші малювали малюнки для воїнів АТО, робили паперових янголів. Ці малюнки, до речі, наші воїни зберігають біля серця. В одній зі шкіл написали звернення до мера, в іншій — проводили факультативи польської мови. Ці заходи додають мотивації для того, аби діти прагнули змінити країну, а разом з тим — розвиватися самим. Ми, як педагоги, побачивши цю результативність, висновки вже зробили.

Перше місце й у дитячих виборах отримав Віталій Кличко. Він молодий, спортивний, відомий, вміє працювати. Діти обрали його. Але ці показники ми не оприлюднювали між двома турами виборів, щоб нас не звинуватили у впливі на результати.

нормативні акти, які регламентують діяльність виборчої комісії. Діти читали уважно і ставили запитання. Було приємно, що вони зацікавилися.

Вона переконана, що мережа шкіл, які долучаються до проекту, буде стрімко розростатися.

— «М18» — цікавий проект, обов'язково запропоную провести його й у нашому місті, — зауважив **Максим Іванцов**, представник громадської ініціативи «Шкільні проекти», із Санкт-Петербурга (Росія). — А після дитячих виборів — запропоную зробити ток-шоу, рефлексію: хто, як і чому голосував. Маю сказати, це дуже хороший тренінг з активності... Для мене важливо, щоб у спільній роботі молодь вчилася знаходити те рішення, яке влаштує всіх.

МИ МОЖЕМО БІЛЬШЕ!

— Проект «Менше 18-ти» розроблений для дітей та молоді, - розповідає експерт з Німеччини **Діана Фьолс**. — Упродовж 20 років він реалізовується в Німеччині. За цей час він об'єднав понад 200 тисяч дітей. Ідея створення виникла в активістів, що і були переконані: молодь не має бути остороною виборчого процесу. До речі, українських та німецьких школярів об'єднує і спільна риса: перед тим, як зробити вибір, вони радяться із батьками. Запитують: «Кого б ти обрав?».

За її словами, багато молодих людей, які взяли участь у проекті, стали ініціативнішими. І вивчають питання співпраці з іншими країнами, адже є можливість поділитися досвідом.

— Ми дуже цінуємо те, що Україна з азартом розпочала цю роботу. Сподіваємося, що саме тут зароджуватимуться нові ініціативи. Наприклад, проводитимуться зустрічі з громадсько-політичними діячами, — зазначає експерт.

Нині в Німеччині обговорюють інші питання: як зробити проект довгостроковим і політично незаангажованим. У той же час — навчити дітей політично правильно мислити. Експерт зазначає: це і є громадянською освітою.

Дарина МАТАТ «М18»: Гра у вибори // «Освіта України». — 2015. — № 48 (1456). — С. 12–13.